

Gabriela Pană Dindelegan

NOTE PE MARGINEA SEMICONSOANELOR ROMÂNEȘTI: FRECVENȚĂ, DISTRIBUȚIE, RANDAMENT

1. PRELIMINARII

1.1. Rândurile ce urmează vin în continuarea articolului Pană Dindelegan [2012] 2018, propunându-și, pe de o parte, comparația semiconsoanei μ [w] cu semiconsoana $\dot{i}$ [y], iar, pe de alta, comparația cu cele două semivocale specifice românești ϵ și ϱ , sub aspectul distribuției și al randamentului. Articolul fructifică termenul și conceptul *randament*, propus cu acel prilej, concept în evaluarea căruia intră manifestări diverse precum: frecvența de apariție a semiconsoanei, varietatea cuvintelor în care apare, distribuția în cadrul cuvântului, implicarea în alomorfie, implicarea flexionară și/sau derivațională. Arătăm, în articolul menționat, că randamentul celor două semivocale tipic românești este mare, acestea fiind caracterizate prin frecvență mare de apariție, cu implicare flexionară și derivațională, precum și cu implicare în alomorfie.

1.2. Pentru teoria fonetică a semivocalelor și a semiconsoanelor românești, aducem în discuție un articol-sinteză, incluzând și bibliografia românească esențială a problemei, al Ancăi Ulivi (Ulivu 1975), cu indicații precise de terminologie, cu măsurători și interpretare acustică a celor patru sunete românești: ϵ și ϱ , μ și $\dot{i}$, cu diferențele de distribuție dintre ele. Dintre distincțiile terminologice ale autoarei am reținut distincția *semivocale – semiconsoane*, primele incluzând ϵ și ϱ , iar ultimele, μ și $\dot{i}$. Distincția se bazează pe diferența de distribuție, semiconsoanele apropiindu-se în mai mare măsură de consoane, pe diferența de durată, semivocalele având o durată mai scurtă, și pe diferența de pronunție (o pronunție mai apropiată de cea consonantică, în cazul celor două sunete din urmă). Este însă comună calitatea nonsilabică a celor patru sunete.

1.3. Intenția acestei prezentări este de a surprinde diferențele de randament ale lui μ atât în raport cu semivocalele, cât și în raport cu cealaltă semiconsoană. Analiza situației actuale se va face pe baza¹ DOOM³, care oferă, pentru multe

¹ În calitate de revizor, am avut acces la materialul pregătit pentru noua ediție a DOOM (DOOM³), lucrare în curs de finalizare. Mulțumesc dnei Ioana Vintilă-Rădulescu, care mi-a pus la dispoziție întregul material.

cuvinte, silabația² și, implicit, pronunția, marcând grafic și calitatea de semivocală/semiconsoană.

2. DISTRIBUȚIA SEMICONSOANEI *y* [w]

2.1. În cuvinte vechi, există mari diferențe de distribuție a semiconsoanei *y* în raport cu poziția la final sau la început de silabă/cuvânt vs în interior de silabă/cuvânt, și, de asemenea, diferențe în raport cu poziția în diftongi descendenți sau ascendenți, și anume:

– **La finală de cuvânt**, semiconsoana *y* se caracterizează prin randament ridicat, după cum probează următoarele fapte: ● inventarul de cuvinte care o conțin este mare, *y* apărând în cuvinte din clase lexico-gramaticale diferite (substantive ca *le_y*, *bo_y*, *frâ_y*, *grâ_y*, adjective ca *gre_y*, *no_y*, pronume ca *me_y*, *să_y*, verbe ca *sta_y*, *ști_y*, adverbe ca *mere_y*, *târzi_y*, interjecții ca *ză_y*, *a_y*, *aole_y*); ● apare în diftongi (vezi exemplele anterioare), dar și în combinație cu cealaltă semiconsoană (*miau!* [m̥i̯a_y], *ți-au* [t̥i̯a_y]) sau cu o semivocală (*șleau* [șle_ya_y], *vreau* [vr̥e_ya_y]), deci în triftongi; ● are, adesea, semnificație morfologică, implicându-se în sistemul de opoziții nominale de număr (*le_y* – *lei*, *frâ_y* – *frâie*) sau în sistemul de opoziții verbale de persoană (*ști_y* – *știi*)³; ● se implică în morfologia derivațională, prin prezența în câteva sufixe lexicale: sufixul adjectival *-i_y* (*cenuș_y*, *pământ_y*, *timpuri_y*, *trandafiri_y*, *vineți_y*), sufixele agentive *-gi_y* (*reclamagi_y*, *tutungi_y*) și *-ă_y* (*lingă_y*, *mâncă_y*).

Interesantă este și opoziția realizată la final de cuvânt între un diftong descendent și corespondentul lui ascendent (tipul: *scatiu* [ska-ti_y] vs *uliu* [u-l̥i_y]).

– **La început de silabă**, semiconsoana *y*, fără să aibă frecvență mare, este totuși prezentă în cuvinte precum: *rouă* [ro-_yă], *plouă* [plo-_yă], *vouă* [vo-_yă], *nouă* [no-_yă], (rom.v., reg.) *auă* „strugure” [a-_yă], precum și în întreaga serie de forme feminine articulate și nearticulate *steauă* [ște_ya-_yă] – *steaua* [ște_ya-_ya], *neauă* – *neaua*, *ziuă* – *ziua*.

– **La început de cuvânt**, situația reală (fonetică) este „ascunsă” de grafie, tradiția grafică românească⁴ impunând formele *oacheș*, *oaie*, *oală*, *oameni*, (rom.v.)

² DOOM³ indică despărțirea la capăt de rând, care nu se suprapune cu silabația, dar coincide, în multe situații, cu aceasta.

³ Implicarea flexionară antrenează adesea schimbarea calității fonetice, prin trecerea de la diftong la hiat (*birou* – *birouri* [bi-ro_y, bi-ro-ur¹], *ateu* – *ateul* [a-te_y, a-te-ul], *știu*_{PREZ.} – *știu*_{PF.S.} [ști_y, [ști-u]).

⁴ Toate dicționarele românești, inclusiv cel al lui Scriban (1939), dicționar caracterizat printr-o deschidere specială pentru pronunție, impun aceste forme cu *oa-* la inițială de cuvânt. Interesant este și comportamentul acestor formații în limba veche, unde între *om* și *oameni*, *oară* și *ori*, *oaste* și *oști*

oamet „mulțime”, *oară*, *oarbă*, *oare*, *oase*, *oaspete*, *oaste*⁵. Unele lucrări de fonetică marchează neconcordanța dintre grafie și pronunție: Vasiliu (1965: 104) notează, pentru asemenea exemple, pronunția cu [w]; Ulivi (1975: 109) înregistrează pronunția cu diftongul ascendent [wa] în *oase*, *oameni*.

– **În interiorul silabei**, deci postconsonantic, altfel spus în contextele de apariție a semivocalelor *ɛ* și *ɔ*, ocurențele semiconsoanei *ɥ* sunt extrem de rare, limitându-se la câteva pronunții care, în tempo rapid, asigură trecerea de la pronunția bisilabică cu hiat la cea monosilabică; vezi tipul *luați-l*, pentru care pronunția [lu-a-] devine frecvent [lɥa-], tipul interjecției *huo*, pentru care se înregistrează ambele pronunții: [hɥ-o]și [hɔo], sau tipul substantivului *scaun*, pentru care se aud câte două pronunții: [sca-un] și [scaɥn]. Ca disponibilitate, pronunția populară cu semiconsoana *ɥ* o găsim în realizări de tipul: *manual* > [ma-nɥal], *mortuar* > [mor-tɥar], *merituos* > [me-ri-tɥos]⁶ etc., unde apare ca „soluție” populară de evitare a hiatului⁷.

2.2. În cuvinte neologice, pentru poziția **finală de cuvânt**, trebuie adus în discuție numărul mare de neologisme franțuzești, pentru care *ɥ* semiconsonantic funcționează ca „soluție” românească de integrare a neologismului cu finală accentuată (vezi împrumuturi provenind din franceză precum: *antreɥ* (< fr. fem. *entrée*), *dicteɥ* (< fr. fem. *dictée*), *dineɥ* (< fr. masc. *dîner*), *drajeɥ* (< fr. fem. *dragée*), *matineɥ* (< fr. fem. *matinée*), *panaceɥ* (< fr. fem. *panacée*), *panseɥ* (< fr. fem. *pensée*⁸), *piureɥ*⁹ (< fr. fem. *purée*), *puseɥ* (< fr. fem. *poussée*), *șemineɥ* (< fr. fem. *cheminée*), *turneɥ* (< fr. fem. *tournée*), *varietateɥ* (< fr. fem. *variété*); în același tipar fonetic intră și *bibeloɥ*, *biroɥ*, *cadoɥ*, *tabloɥ* etc.; *pardesiɥ*, *taxiɥ*¹⁰; *jeleɥ*, *jerseɥ*¹¹ etc.).

În **interior de silabă / de cuvânt**, deși aparițiile sunt mai frecvente pentru cuvintele neologice decât pentru cuvintele vechi, sunt totuși puțin numeroase;

nu apar diferențe de redare grafică, fiind folosit, la început de cuvânt, același grafem, fie omega (ω) (vezi Costinescu 1981: 94, 455–456; Chivu 1993: 489), fie *O* (vezi Mareș 1969: 48, 174).

⁵ Se include în aceeași serie și neologul *oază*.

⁶ În pronunția neliterară se înregistrează și *meritos*, formă din care au dispărut și hiatul, și diftongul.

⁷ O descriere monografică detaliată a hiatului românesc apare în Niculescu 2018.

⁸ Din două substantive omonime franțuzești s-au creat în română substantive cu forme diferite: *pensée*₁ > rom. *pansea*, *pensée*₂ > rom. *panseu*, unul fiind inclus la feminine, iar celălalt, la neutre.

⁹ Norma literară de pronunție și de încadrare morfologică păstrează finala accentuată a etimonului (vezi recomandarea din DOOM²⁻³ *piure*); aceeași normă de accentuare apare și în uzul neliterar, unde, în locul finalei vocalice, se preferă pronunția cu diftong (*piureɥ*).

¹⁰ Pronunția recomandată prin normă (vezi DOOM², DOOM³) este fără semiconsoană (*taxi*), dar, în uzul neliterar, pronunția cu finală semiconsonantică este frecventă.

¹¹ DOOM³ recunoaște existența a două lexeme, deosebite prin finala de cuvânt (vocală accentuată : *jerse* „material” vs diftong descendent: *jerseɥ* „pulover”).

privesc cuvinte neologice de diverse origini (engl., fr., sp., lat.), precum¹²: *aut* [aüt], *caudillo* [kaũ-di-], *caudine* [kaũ-di-], *cuantă* [küan-], *cuartă* [küar-], *cuantic* [küan-], *cuantum* [küan-], *cuart* [küart], *glaucom* [glaũ-com], *holocaust* [-kaüst], *house* [haüs], *iguană* [-güa-], *in-quarto* [-küar-], *jaguar* [-güar], *marijuana* [-hüa-], *mouse* [maüs], *pauper* [paũ-], *quaker* [küa-], *quarc* [küark], *quattrocentto* [küa-], *traumă* [traũ-] etc. În transcrierea acestora, DOOM³ recomandă pronunția cu semiconsoana *ű*, apropiată de etimon. În asemenea forme, semiconsoana *ű* este poziționată în interior de silabă, având o distribuție similară cu semivocala *ö*: *cuartă* [küar-], ca și *coardă* [kõar-], *cuantă* [küan-], ca și *icoană* [-küa-]. De semnalat atât prezența în diftongi ascendenți (*quaker* [küa-], *quarc* [küark]), cât și în diftongi descendenți (*holocaust* [-kaüst], *mouse* [maüs]).

Dacă s-ar examina, din punct de vedere fonetic, pronunția reală a acestor cuvinte, inclusiv pentru vorbitori culți, cunoscători ai pronunției etimologice, s-ar constata că semiconsoana *ű* „alunecă” adesea spre o pronunție vocalică în cadrul unui hiat *aut* [a-ut], *glaucom* [gla-u-kom], *pauper* [pa-u-per], *traumă* [tra-u-mă]¹³ sau spre o pronunție semivocalică, precum în *cuantă* [kõan-], *cuartă* [kõar-], *cuantum* [kõan-]. Atunci când se percepe pronunția semiconsonantică *ű* în interior de silabă, am convingerea că grafia „cultă” este responsabilă, în mare parte, de pronunție (vezi și Șuteu 1976).

2.3. Urmărim, în continuare, care este realitatea fonetică pentru grafia *uu* din final de cuvânt (vezi tipurile neologice: adj. *continuu*, *perpetuu*, subst. *reziduu*, verbul *continuu*_{PREZ.1SG.}¹⁴).

De observat că grafia finală *-uu* nu apare decât în câteva neologisme¹⁵, unde are o justificare esențialmente morfologică: • în cazul adjectivelor, se opune grafiei *-uă*, pentru feminin singular (*continuuă*, *perpetuuă*), și grafiilor *-ui* și *-ue*, pentru plural (*continui*, *continue*); • în cazul substantivului, se opune formei *-uuri*, pentru plural (*reziduuri*); • în cazul verbului, se opune formelor *-ui*, *uă* (*continui*, *continuuă*). Pronunția cu *-u-u* în hiat este cultă, susținută prin grafie, în timp ce, fonetic, ca tendință populară, apare fie pierderea ultimei silabe (*efort continu* [con-

¹² În exemplele de sub 2.2., extrase din DOOM³, am folosit convențiile grafice din lucrare, care înlocuiește notația din lucrările fonetice cu semicerc sub literă printr-un semicerc deasupra literei, mai ușor de realizat grafic la nivelul întregii lucrări, și care marchează accentul prin sublinierea vocalei.

¹³ De altfel, indecizia normatorului, în asemenea cazuri, se simte în schimbarea de normare pentru un cuvânt ca *mausoleu*, care trece de la pronunția monosilabică [mau-], în DOOM², la cea bisilabică [ma-u-], în DOOM³.

¹⁴ În DOOM²⁻³, forma *continuu* [kon-ti-nu-u], cu hiat, pentru 1sg., a ieșit din uzul literar, fiind recomandată, pentru 1 și 2sg., forma sincretică *continui* [kon-ti-nui], cu diftong descendent.

¹⁵ În interior de cuvânt, grafia *-uu-* este rară (vezi *vacuum*, *continuum*), iar pronunția cu hiat este și mai rară ([va-ku-um]), preferându-se reducerea hiatului la o unică silabă ([va-kum]).

ti-nu]), fie transformarea hiatului în diftong descendent (*efort continuu* [con-ti-nu])¹⁶). Ca posibilitate fonetică, diftonul descendent *-uɥ* există în limbă, dar aparițiile sunt minime și randamentul, zero.

3. DISTRIBUȚIA SEMICONSOANEI *ɣ* [y]

3.1. În raport cu semiconsoana *ɥ*, cu utilizări minime (aproape inexistente pentru cuvintele vechi în limbă) în poziție intrasilabică postconsonantică (vezi *supra*), semiconsoana *ɣ* are frecvență și randament mare în toate pozițiile, după cum probează faptele următoare:

– Acoperă toate pozițiile, fiind înregistrată: ● la finală de cuvânt, unde poate avea și rol flexionar, implicându-se în opoziții de număr (pl. *leɣ, zeɣ*), de articulare și de caz (*elevuluɣ, eleveɣ*), de persoană (2sg. *știɣ, vreɣ*); ● la început de cuvânt/de silabă (*jarbă – ɣerburi, ɣese – ɣasă – ɣeșind*), unde se implică și în fenomenul alomorfic; ● în poziție intrasilabică postconsonantică (vezi forme din diverse clase lexico-gramaticale precum: *mɣel, mɣere, pɣele, bɣet, fɣerbe, pɣardă, mɣaɥ!*; vezi apariția atât în cuvinte vechi: *fɣară, mɣorlăi, pɣept*, cât și în cuvinte neologice: *laɣtmotiv, obɣect, subɣect, seɣf*), poziție în care literatura fonologică înregistrează perechi minimale precum *biată vs beată*, cu opoziția clară *ɣ* vs *ɛ*.

– Indiferent de poziția ocupată în silabă, *ɣ* apare atât în diftongi descendenți (*hoɣ, poɣmăɣne*), cât și în diftongi ascendenți (*ɣeri, vɣezure, ulɣu, linɣolɣu*¹⁷). Dacă în cuvintele vechi, predominanți sunt diftongii ascendenți, în cuvintele neologice recente crește inventarul diftongilor descendenți (tipul *tweed* [tuɣd], *twist* [tuɣst]).

– Semiconsoana *ɣ* este implicată în morfologia derivațională, prin includerea în sufixul augmentativ *-oɣ* (*băboɣ, căsoɣ, pietroɣ*).

– Semiconsoana *ɣ* este implicată în fenomenul fonetic de *preiotare*¹⁸, caracteristic pronunției românești, constând în „producerea” unui iot suplimentar înainte de vocala *e*, la început de cuvânt (*este* [ɣeste], *eram* [ɣeram], *el* [ɣel], *ele* [ɣele]) sau de silabă (*vie* [vi-ɣe], *bucurie* [bu-ku-ri-ɣe])¹⁹, fenomen antrenând o mare

¹⁶ Pronunția cu diftong este susținută și paradigmatic, corespunzându-i pentru masc. pl. tot o pronunție cu diftong ([*-uɥ*] vs [*-uɣ*]).

¹⁷ Puține sunt cuvintele vechi românești cu semiconsoana *ɣ* în diftongi ascendenți la finală de cuvânt (pentru limba mai veche, trebuie adăugate *saɣu, nesaɣu*, care, în româna actuală, au pierdut diftongul final, impunându-se cu formele *saɣ, nesaɣ*). În schimb, tiparul fonetic cu *ɣ* în diftongi ascendenți la finală de cuvânt se lărgeste mult prin cuvinte neologice de tipul: *atriu, colocviu, consorțiu, imperiu, natriu, remediu, sodiu* etc.

¹⁸ Pentru datarea și explicația istorică a fenomenului, vezi Sala, Ionescu-Ruxăndoiu 2018: 342–343; Bocoș, Neamțu, Roman 2019: 297.

¹⁹ De cele mai multe ori, grafia nu înregistrează preiotarea (*este, eram, ele, vie, bucurie*), apărând o discrepanță între cele două.

frecvență în realizarea semiconsoanei. Preiotarea, caracterizând fondul vechi de cuvinte, nu este acceptată pentru cuvintele neologice; extinderea la pronunții precum *euro* [j̥e-u-ro], *elev* [j̥e-lev], *alee* [a-le-j̥e], *idee* [i-de-j̥e] nu este recomandată de lucrările normative DOOM²⁻³.

În poziție de finală de cuvânt, în întreaga istorie a limbii române, diftongul ascendent -ju s-a dovedit extrem de instabil, pierzându-se atât rotunjirea, cât și palatalizarea consoanei finale; forme precum *itinerarju*, *îndreptarju*, *seminarju* au ieșit din uzul literar (uneori, chiar din uzul general), lăsând loc formelor terminate în consoană.

3.2. Ne propunem să examinăm care este realitatea fonetică pentru grafiile *ii*, *iii* din final de cuvânt (tipurile: *copii*, *copiii*, *oamenii*, *proprii*, *propriii*).

Spre deosebire de grafia finală -uu, prezentă numai în neologisme (vezi *supra*, 2.3), grafiile finale *ii* și *iii* apar curent pentru cuvinte din fondul vechi al limbii.

Ca pronunție, lucrurile diferă de la o situație distribuțională la alta, și anume:

- Pentru cuvintele cu un *i* în radical și un *i* ca flectiv (tipul: *copii*, *fi*, *argintii*, *știi*), grupul -ii apare și ca realitate fonetică, asociindu-se cu pronunția diftongului descendent -iȷ (*copii* [ko-piȷ]²⁰, *fi* [fiȷ], *argintii* [ar-ğin-tiȷ], *știi* [știȷ]).
- Pentru tipul grafic *copiii*, *fiii*, pronunția variază între diftongul descendent -iȷ (*copiii* [ko-pi-iȷ], *fiii* [fi-iȷ]) și pronunția cu *i* silabic în final (*copiii* [ko-pi-i], *fiii* [fi-i]).
- Pentru tipul grafic cu *i* numai ca flectiv, în formele articulate (*pomii*, *arborii*), pronunția este variantă, oscilând între pronunția cu diftong descendent ([po-miȷ], [ar-bo-riȷ],) și cea cu *i* silabic ([po-mi], [ar-bo-ri]).
- Pentru perechi grafice precum: *codri* – *codrii*, *arbitri* – *arbitrii*, caracterizând cuvinte care includ grupul *muta cum liquida*, diferențele se neutralizează în pronunție, ambele forme grafice corespunzând realizării fonetice cu *i* silabic (*codri*, *codrii* [ko-dri], *arbitri*, *arbitrii* [ar-bi-tri]²¹).
- Tot aici intră și situația formelor adjectivale *proprii*, *propriii*, a căror distincție grafică are relevanță morfologică; în pronunție, distincția se neutralizează (*proprii*, *propriii* [pro-pri]).
- O situație specială are grafia morfologică cu patru *i* din structuri cu dativ posesiv: *Profesorul*, cu **proprii-i** *ochi*, *a văzut totul*., unde, în pronunție, se percepe un diftong descendent (pro-priȷ)²².

²⁰ Pentru același tip de transcriere fonetică, vezi Bocoș, Neamțu, Roman 2019: 79.

²¹ Pentru aceeași interpretare, vezi tipul *membri(i)*, în Avram 1997: 92, și tipul *socrii* vs *monștri* în Bocoș, Neamțu, Roman 2019: 209, 223.

²² Indicațiile din articolul de față sunt formulate în conformitate cu preferințele fonetice ale autorului (G.P.D.), preferințe care corespund, în mare, și cu rezultatele câtorva teste de pronunție, verificate pe un număr mic de vorbitori, din categoria celor culti. Cercetări statistice ulterioare, pe un corpus mai bogat decât acesta, pot modifica rezultatele de pronunție aici indicate.

4. CONCLUZII

În raport cu semiconsoana *j*, caracterizată prin randament ridicat în toate pozițiile, semiconsoana *ɥ* are randament diferențiat în funcție de poziție. În poziție finală de cuvânt, randamentul este mare. În poziție de început de silabă/de cuvânt, randamentul este mic, grafia „acoperind” și influențând pronunția. În poziție intrasilabică postconsonantică, randamentul este aproape zero. Deși existent ca disponibilitate de pronunție pentru poziția intrasilabică, *ɥ* este, în această poziție, limitat mult ca inventar. Grupul restrâns de cuvinte neologice prin care *ɥ* intrasilabic a pătruns recent în limbă poate să-i modifice în viitor statutul, crescându-i mult ponderea, dar schimbarea nu s-a produs încă.

Ca posibilitate fonetică, diftongul descendent final *-uɥ* există rar, fiind înregistrat în finala unor cuvinte neologice; ca frecvență, aparițiile sunt minime și randamentul, zero. Dimpotrivă, diftongul descendent final *-ij* apare mult mai frecvent, fiind întâlnit în numeroase cuvinte din fondul vechi al limbii. Grafia, care, în acest caz, are semnificație strict morfologică, „ascunde” reala pronunție a formelor; uneori, o și influențează. Totuși, trebuie făcută observația că diftongul descendent final *-ij* există ca realitate fonetică, apărând adesea ca variantă de pronunție pentru *i* silabic.

O pereche cu relevanță fonologică de tipul *biatǎ – beatǎ* este adesea adusă în discuție pentru distincția *j* vs *ɥ*. O pereche similară este dificil de găsit pentru *ɥ* vs *ɔ*; totuși, trebuie remarcate perechi ca *Lɥana*²³ – *Lɔara*, cu două nume neologice proprii, distinse prin *ɥ* vs *ɔ*, sau perechi imperfecte precum *cɥartǎ – cɔardǎ*. În numeroase alte situații, pronunția este variantă²⁴: *lavɔar – lavɥar*, *pavɔaza – pavɥaza*, *tɔaletǎ – tɥaletǎ*, *tɔasta – tɥasta* etc.

BIBLIOGRAFIE

- Avram 1997, Mioara Avram, *Gramatica pentru toți*, București, Editura Humanitas.
 Bocoș, Neamțu, Roman 2019, Cristina Bocoș, G.G. Neamțu, Diana Roman, *Limba română contemporană. Caiete de seminar. Teoria și practica analizei fonetico-fonologice*, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință.
 Chivu 1993, Gheorghe Chivu, *Codex Sturdzanus*, București, Editura Academiei Române.
 Costinescu 1981, Mariana Costinescu, *Studiu introductiv la Codicele Voronețean*, București, Editura Minerva.
 Mareș 1969, Alexandru Mareș, *Liturghierul lui Coresi*, București, Editura Academiei Române.

²³ Pe lângă pronunția cu hiat ([Lu-a-na]), este posibilă și cea cu diftong ascendent ([Lɥa-na]).

²⁴ Numai una dintre variante este recomandată ca normă literară (cea cu semivocală: *-ɔa*), dar, în uz, se înregistrează și cealaltă pronunție.

- Niculescu 2018, Oana Elena Niculescu, *Hiatul intern și hiatul extern în limba română contemporană. O analiză acustică*, Universitatea din București, teză de doctorat.
- Pană Dindelegan [2012] 2018, Gabriela Pană Dindelegan, „Distribuția diftongilor *ea* și *oa* și randamentul lor în sistemul morfologic”, în *Dinamică și variație. Studii de gramatică* [vol. I], București, Editura Academiei Române, 220–228.
- Sala, Ionescu-Ruxăndoiu 2018, Marius Sala, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu (coord.), *Istoria limbii române*, volumul I, București, Editura Univers Enciclopedic Gold.
- Șuteu 1976, Flora Șuteu, *Influența ortografiei asupra pronunțării literare românești*, București, Editura Academiei Române.
- Ulivi 1975, Anca Ulivi, Observații asupra structurii acustice a semiconsoanelor românești [y] și [w]”, în *Fonetica și dialectologie*, 9, 107–112.
- Vasiliiu 1965, Emanuel Vasiliu, *Fonologia limbii române*, București, Editura Științifică.

SOME NOTES ON ROMANIAN SEMICONSONANTS: FREQUENCY, DISTRIBUTION,
AND PRODUCTIVITY

(Abstract)

In the current article, the author draws a comparison, on the one hand, between the semiconsonant μ [w] and the semiconsonant $\dot{\jmath}$ [y] and, on the other, between the two aforementioned consonants and the Romanian specific semivowels ϵ and ϱ with respect to their distribution and productivity. The article deals with the term and concept of *productivity*, which covers the following manifestations: the frequency of occurrence of the semiconsonants, the variety of words which contain it (in terms of the old vs the neological vocabulary), the distribution within the word (word-final, word/syllable-initial, postconsonantic intrasyllable position), the implication in allomorphy, the inflexional and the derivational entailments.

Keywords: semiconsonant, semivowel, distribution, productivity, acoustic variation.

Cuvinte-cheie: semiconsoană, semivocală, distribuție, productivitate, variație fonetică.

*Facultatea de Litere, Universitatea din București;
Institutul de Lingvistică al Academiei Române
„Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti”
g_dindele@yahoo.com*